

DOMSTOLENS DOM (första avdelningen)

den 3 juni 2010\*

I mål C-484/08,

angående en begäran om förhandsavgörande enligt artikel 234 EG, framställd av Tribunal Supremo (Spanien) genom beslut av den 20 oktober 2008, som inkom till domstolen den 10 november 2008, i målet

**Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid**

mot

**Asociación de Usuarios de Servicios Bancarios (Ausbanc),**

meddelar

\* Rättegångsspråk: spanska.

DOMSTOLEN (första avdelningen)

sammansatt av avdelningsordföranden A. Tizzano (referent), tillförordnad ordförande på första avdelningen, samt domarna E. Levits, C. Toader, M. Ilešič och J.-J. Kasel.

generaladvokat: V. Trstenjak,  
justitiesekreterare: R. Grass,

efter det skriftliga förfarandet och förhandlingen den 10 september 2009,

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

- Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid, genom M. Merola, avvocato, och J. Cadarso Palau, abogado,
- Asociación de Usuarios de Servicios Bancarios (Ausbanc), genom J. Rodríguez Teijeiro, procuradora, samt genom L. Pineda Salido och M. Mateos Ferres, abogados,
- Spaniens regering, genom J. López-Medel Bascones och M. Muñoz Pérez, båda i egenskap av ombud,
- Tysklands regering, genom M. Lumma och J. Kemper, båda i egenskap av ombud,

- Österrikes regering, genom E. Riedl, i egenskap av ombud,
  
- Portugals regering, genom L. Inez Fernandes, H. Almeida och P. Contreiras, samtliga i egenskap av ombud,
  
- Europeiska gemenskapernas kommission, genom E. Gippini Fournier och W. Wils, båda i egenskap av ombud,

och efter att den 29 oktober 2009 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,

följande

### **Dom**

- 1 Begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av artiklarna 4.2 och 8 i rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäliga villkor i konsumentavtal (EGT L 95, s. 29; svensk specialutgåva, område 15, volym 12, s. 169) (nedan kallat direktivet).

- 2 Begäran har framställts i ett mål mellan Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid (nedan kallat Caja de Madrid) och Asociación de Usuarios de Servicios Bancarios (en spansk intresseförening för användare av banktjänster) (nedan kallad Ausbanc) angående lagligheten av en klausul som Caja de Madrid infört i låneavtal med rörlig ränta avseende bostadsförvärv som ingåtts med dess kunder.

### **Tillämpliga bestämmelser**

#### *Unionslagstiftningen*

- 3 I direktivets tolfte och nittonde skäl anges följande:

”Den nationella lagstiftningen medger för närvarande bara en partiell harmonisering, och detta direktiv täcker endast avtalsvillkor som inte förhandlats fram individuellt. Medlemsstaterna bör ha möjlighet att, med iakttagande av [EEG-]fördraget, ge konsumenterna ett bättre skydd genom strängare nationella bestämmelser än bestämmelserna i detta direktiv.

...

Vid tillämpningen av detta direktiv skall inte bedömningen av villkorens oskälighet omfatta villkor som beskriver avtalets huvudföremål eller förhållandet mellan kvaliteten och priset på varorna eller tjänsterna. Avtalets huvudföremål och förhållandet mellan kvaliteten och priset kan likväl tas i beaktande vid bedömningen av skäligheten hos andra villkor...”

4 I artikel 3 i direktivet föreskrivs följande:

”1. Ett avtalsvillkor som inte har varit föremål för individuell förhandling skall anses vara oskäligt om det i strid med kravet på god sed medför en betydande obalans i parternas rättigheter och skyldigheter enligt avtalet till nackdel för konsumenten.

2. Det skall alltid anses att ett avtalsvillkor inte har varit föremål för individuell förhandling om det har utarbetats i förväg och konsumenten därför inte har haft möjlighet att påverka villkorets innehåll; detta gäller särskilt i samband med i förväg formulerade standardavtal.

Den omständigheten att vissa delar av ett villkor eller ett särskilt villkor har varit föremål för individuell förhandling utesluter inte att denna artikel tillämpas på resten av avtalet, om en samlad bedömning av avtalet leder till slutsatsen att det likväl rör sig om ett i förväg formulerat standardavtal.

Om en näringsidkare hävdar att ett standardvillkor har varit föremål för individuell förhandling, har han bevisbördan för sitt påstående.

3. Bilagan innehåller en vägledande, inte uttömmande lista på villkor som kan anses oskäligen.”

5 Artikel 4 i direktivet har följande lydelse:

”1. Utan att det påverkar tillämpningen av artikel 7 skall frågan om ett avtalsvillkor är oskäligt bedömas med beaktande av vilken typ av varor eller tjänster som avtalet avser och med hänsyn tagen, vid tiden för avtalets ingående, till alla omständigheter i samband med att avtalet ingicks samt till alla övriga villkor i avtalet eller något annat avtal som det är beroende av.

2. Bedömningen av avtalsvilkors oskälighet skall inte avse vare sig beskrivningen av avtalets huvudföremål eller å ena sidan förhållandet mellan pris och ersättning och å andra sidan sålda tjänster eller varor; detta gäller i den mån dessa villkor är klart och begripligt formulerade.”

6 I artikel 8 i direktivet föreskrivs följande:

”För att säkerställa bästa möjliga skydd för konsumenten får medlemsstaterna, inom det område som omfattas av detta direktiv, anta eller behålla strängare bestämmelser som är förenliga med fördraget.”

*Den nationella lagstiftningen*

- 7 Skyddet för konsumenter mot oskäligen avtalsvillkor följde i spansk rätt inledningsvis av den allmänna lagen nr 26/1984 om skydd för konsumenter och användare (Ley General 26/1984 para la Defensa de los Consumidores y Usuarios) av den 19 juli 1984 (BOE nr 176 av den 24 juli 1984).
  
- 8 Lag nr 26/1984 ändrades genom lag nr 7/1998 om allmänna avtalsvillkor (Ley 7/1998 sobre Condiciones Generales de la Contratación) av den 13 april 1998 (BOE nr 89 av den 14 april 1998). Genom lag nr 7/1998 införlivades direktiv 93/13 med nationell rätt.
  
- 9 Artikel 4.2 i direktivet har emellertid inte införlivats med nationell rätt genom lag nr 7/1998.

**Bakgrund till tvisten och tolkningsfrågorna**

- 10 Det framgår av beslutet om hänskjutande att de låneavtal med rörlig ränta avseende bostadsförvärv som Caja de Madrid ingått med sina kunder innehåller en skriftlig klausul som i förväg införts i ett standardavtal. Enligt denna klausul ska den avtalade nominella räntesatsen – som varierar från en period till en annan enligt avtalat referensindex – avrundas uppåt från och med första ändringen till närmaste fjärdedel av procentenheten (nedan kallad avrundningsklausulen).

- 11 Ausbanc väckte den 28 juli 2000 talan med yrkande om att Caja de Madrid skulle förpliktas att ta bort avrundningsklausulen ur låneavtalen och avstå från att tillämpa den i framtiden. Juzgado de Primera Instancia de Madrid biföll talan genom dom av den 11 september 2001, då den bedömde att avrundningsklausulen var oskälig, och därmed ogiltig, enligt den nationella lagstiftning varigenom direktivet hade införlivats.
  
- 12 Caja de Madrid överklagade denna dom vid Audiencia Provincial de Madrid, som fastställde domen från första instans genom dom av den 10 oktober 2002.
  
- 13 Den 27 november 2002 överklagade Caja de Madrid sistnämnda dom vid Tribunal Supremo.
  
- 14 Enligt Tribunal Supremo kan avrundningsklausulen utgöra en väsentlig del av ett avtal om banklån, såsom det som är i fråga i målet. Med beaktande av att skälighetsbedömningen enligt artikel 4.2 i direktivet inte får omfatta villkor som avser avtalets huvudföremål, kan skäligheten av en klausul såsom den ifrågavarande i princip inte vara föremål för en sådan bedömning.
  
- 15 Tribunal Supremo har emellertid även framhållit att eftersom Konungariket Spanien i sin rättsordning inte har införlivat artikel 4.2 kan hela avtalet enligt spansk lagstiftning bli föremål för en sådan bedömning.



16 Tribunal Supremo beslutade därför att vilandeförklara målet och att ställa följande tolkningsfrågor till domstolen:

- ”1) Ska artikel 8 i [direktivet] tolkas så, att en medlemsstat i sin nationella lagstiftning till förmån för konsumenterna kan anta bestämmelser om en sådan prövning av avtalsvillkors oskälighet som inte får ske enligt artikel 4.2 i direktivet?
  
- 2) Utgör artikel 4.2 i [direktivet] jämförd med artikel 8 i samma direktiv följaktligen hinder för att en medlemsstat i sin nationella lagstiftning till förmån för konsumenterna antar bestämmelser om prövning av huruvida sådana villkor som avser ’beskrivningen av avtalets huvudföremål’ eller ’å ena sidan förhållandet mellan pris och ersättning och å andra sidan sålda tjänster eller varor’ är oskäliga, även om dessa villkor är klart och begripligt formulerade?
  
- 3) Är det förenligt med artiklarna 2 EG, 3.1 g EG och 4.1 EG att tolka artiklarna 8 och 4.2 i det nämnda direktivet så, att en medlemsstat får anta bestämmelser om domstolsprövning av huruvida sådana villkor i konsumentavtal som är klart och begripligt formulerade och som avser beskrivningen av avtalets huvudföremål eller å ena sidan förhållandet mellan pris och ersättning och å andra sidan sålda tjänster eller varor, är oskäliga?”

## Prövning av tolkningsfrågorna

### *Huruvida tolkningsfrågorna kan tas upp till sakprövning*

- <sup>17</sup> Ausbanc, Spaniens regering och Europeiska gemenskapernas kommission har invänt att tolkningsfrågorna inte kan tas upp till sakprövning med anledning av att begäran om förhandsavgörande inte är användbar för att avgöra målet vid den hänskjutande domstolen. De har i detta hänseende gjort gällande att avrundningsklausulen som är i fråga i målet inte avser avtalets huvudföremål utan utgör en underordnad del av detta, varför artikel 4.2 i direktivet inte är tillämplig i detta mål.
- <sup>18</sup> Domstolen erinrar i detta hänseende om att i ett förfarande enligt artikel 267 FEUF, som vilar på en tydlig funktionsfördelning mellan de nationella domstolarna och EU-domstolen, är det enligt fast rättspraxis den nationella domstolen som är ensam behörig att fastställa och bedöma omständigheterna i målet samt tolka och tillämpa den nationella lagstiftningen. Det ankommer också uteslutande på den nationella domstolen, vid vilken tvisten anhängiggjorts och vilken har ansvaret för det rättsliga avgörandet, att mot bakgrund av de särskilda omständigheterna i målet bedöma såväl nödvändigheten som relevansen av de frågor som ställs till EU-domstolen. Följaktligen är EU-domstolen i princip skyldig att meddela ett förhandsavgörande när de frågor som ställts avser tolkningen av unionsrätten (se dom av den 12 april 2005 i mål C-145/03, Keller, REG 2005, s. I-2529, punkt 33, av den 18 juli 2007 i mål C-119/05, Lucchini, REG 2007, s. I-6199, punkt 43, och av den 11 september 2008 i mål C-11/07, Eckelkamp m.fl., REG 2008, s. I-6845, punkterna 27 och 32).

- 19 Även om EU-domstolen också har slagit fast att det i undantagsfall ankommer på den att, för att pröva sin egen behörighet, undersöka de omständigheter under vilka den nationella domstolen har framställt sin begäran om förhandsavgörande (se, för ett liknande resonemang, dom av den 16 december 1981 i mål 244/80, Foglia, REG 1981, s. 3045, punkt 21, svensk specialutgåva, volym 6, s. 243, och av den 19 november 2009 i mål C-314/08, Filipiak, REG 2009, s. I-11049, punkt 41), får EU-domstolen avvisa en tolkningsfråga som en nationell domstol har ställt bland annat bara då det är uppenbart att unionsbestämmelsen som EU-domstolen har att tolka inte kan tillämpas (se dom av den 5 december 1996 i mål C-85/95, Reisdorf, REG 1996, s. I-6257, punkt 16, och av den 1 oktober 2009 i mål C-567/07, Woningstichting Sint Servatius, REG 2009, s. I-9021, punkt 43).
- 20 Så är inte fallet i detta mål.
- 21 Tribunal Supremo har nämligen i sitt beslut om hänskjutande ställt sig frågande till räckvidden av de skyldigheter som åvilar medlemsstaterna enligt direktivet, vad gäller omfattningen av domstolsprövningen av vissa avtalsvilkors skälighet vilka enligt Tribunal Supremos uppfattning omfattas av artikel 4.2 i direktivet.
- 22 Även om Tribunal Supremos bedömning inte delas av samtliga parter, är det ändå inte uppenbart att denna bestämmelse i direktivet inte kan tillämpas i målet.
- 23 EU-domstolen konstaterar mot denna bakgrund att den är behörig att besvara tolkningsfrågorna som den nationella domstolen har ställt och att begäran om förhandsavgörande således ska tas upp till sakprövning.

*Prövning i sak*

## Den första och den andra frågan

- 24 Den hänskjutande domstolen har ställt de två första frågorna, som bör prövas tillsammans, för att få klarhet i huruvida artiklarna 4.2 och 8 i direktivet utgör hinder för att en medlemsstat i sin nationella lagstiftning, till förmån för konsumenterna, antar bestämmelser om prövning av huruvida sådana avtalsvillkor som avser beskrivningen av avtalets huvudföremål eller å ena sidan förhållandet mellan pris och ersättning och å andra sidan sålda tjänster eller varor är oskäligen, även om dessa villkor är klart och begripligt formulerade.
- 25 Caja de Madrid har anfört att medlemsstaterna enligt artikel 8 i direktivet inte genom införlivandeåtgärder kan anta – eller om sådana åtgärder inte vidtagits, behålla – en nationell lagstiftning som står i strid med artikel 4.2 i direktivet. Denna bestämmelse begränsar nämligen på tvingande sätt tillämpningsområdet för det skyddssystem som föreskrivs i direktivet och undanröjer varje möjlighet för medlemsstaterna att frångå detta, även om syftet är att anta en nationell lagstiftning som är mer förmånlig för konsumenterna.
- 26 Övriga berörda som ingett yttranden har däremot gjort gällande att artiklarna 4.2 och 8 i direktivet inte utgör hinder för en sådan möjlighet. De anser nämligen att antagandet eller bibehållandet av en sådan nationell lagstiftning ingår i medlemsstaternas befogenhet att inom det område som omfattas av direktivet anta strängare bestämmelser till skydd för konsumenterna.

- 27 För att besvara tolkningsfrågorna erinrar domstolen om följande. Enligt fast rättspraxis grundar sig det skyddssystem som införs genom direktivet på tanken att konsumenten befinner sig i underläge i förhållande till näringsidkaren, i fråga om såväl förhandlingsposition som informationsnivå, vilket medför att konsumenten godkänner villkor som näringsidkaren har utformat i förväg, utan att kunna påverka villkorens innehåll (dom av den 27 juni 2000 i de förenade målen C-240/98–C-244/98, Océano Grupo Editorial och Salvat Editores, REG 2000, s. I-4941, punkt 25, samt av den 26 oktober 2006 i mål C-168/05, Mostaza Claro, REG 2006, s. I-10421, punkt 25).
- 28 Såsom uttryckligen framgår av tolfte skälet i direktivet medger detta emellertid bara en partiell och minimal harmonisering av nationell lagstiftning gällande oskäligen villkor, samtidigt som medlemsstaterna tillerkänns möjligheten att ge konsumenterna ett bättre skydd än det skydd som föreskrivs i direktivet.
- 29 I artikel 8 i direktivet medges således medlemsstaterna formellt möjligheten att ”inom det område som omfattas av detta direktiv, anta eller behålla strängare bestämmelser som är förenliga med fördraget”, för att säkerställa bästa möjliga skydd för konsumenten.
- 30 Frågan är således huruvida artikel 8 i direktivet är tillämplig vad avser hela det område som direktivet omfattar och således även avseende artikel 4.2, eller om denna bestämmelse, såsom Caja de Madrid har anfört, inte omfattas av tillämpningsområdet för artikel 8.
- 31 Domstolen erinrar i detta hänseende om att det i artikel 4.2 i direktivet endast föreskrivs att ”[b]edömningen av avtalsvillkors oskälighet” inte ska avse de villkor som anges i denna bestämmelse i den mån dessa är klart och begripligt formulerade.

- 32 Det framgår således av själva ordalydelsen av artikel 4.2 i direktivet att denna bestämmelse, såsom generaladvokaten har framhållit i punkt 74 i sitt förslag till avgörande, inte fastställer direktivets materiella tillämpningsområde. De villkor som avses i artikel 4.2 kan – samtidigt som de omfattas av direktivet – tvärtom endast undgå skälighetsbedömningen i de fall då den behöriga nationella domstolen efter en prövning i varje enskilt fall har bedömt att näringsidkaren har formulerat dem på ett klart och begripligt sätt.
- 33 Det framgår dessutom av domstolens rättspraxis att artiklarna 3.1 och 4.1 i direktivet tillsammans fastställer de allmänna kriterierna för bedömningen av huruvida avtalsvillkor som omfattas av bestämmelserna i direktivet är oskäligen (se, för ett liknande resonemang, dom av den 7 maj 2002 i mål C-478/99, kommissionen mot Sverige, REG 2002, s. I-4147, punkterna 11 och 17, samt av den 1 april 2004 i mål C-237/02, Freiburger Kommunalbauten, REG 2004, s. I-3403, punkterna 18, 19 och 21).
- 34 Likaledes avser artikel 4.2 i direktivet, såsom generaladvokaten har framfört i punkt 75 i sitt förslag till avgörande, enbart att fastställa formerna för och omfattningen av den materiella prövningen av avtalsvillkor som inte varit föremål för individuell förhandling och som beskriver de huvudsakliga prestationerna i avtal som ingåtts mellan en näringsidkare och en konsument.
- 35 Härav följer att de villkor som avses i artikel 4.2 i direktivet mycket väl omfattas av direktivet och att artikel 8 i direktivet således även är tillämplig på artikel 4.2.

- 36 De argument som framförts av Caja de Madrid föranleder inte domstolen att göra någon annan bedömning. Caja de Madrid har därvid gjort gällande att – såsom bland annat skulle framgå av domen av den 10 maj 2001 i mål C-144/99, kommissionen mot Nederländerna (REG 2001, s. I-3541) – artikel 4.2 i direktivet är av överordnad och tvingande karaktär, på så sätt att medlemsstaterna inte kan åberopa artikel 8 i direktivet till stöd för att i sin interna rättsordning anta eller bibehålla bestämmelser som kan förändra dess räckvidd.
- 37 Dessa argument har emellertid sin grund i en felaktig läsning av den ovannämnda domen. Anledningen till att domstolen i denna dom slog fast att Konungariket Nederländerna hade underlåtit att uppfylla sina skyldigheter enligt direktivet var inte att artikel 4.2 inte hade införlivats, utan enbart att direktivets införlivande var ofullständigt på grund av att den ifrågavarande nationella lagstiftningen inte räckte till för att nå upp till de mål som eftersträvas med denna bestämmelse.
- 38 Den nationella lagstiftningen uteslöt nämligen alla möjligheter till domstolsprövning av avtalsvillkor som beskrev de huvudsakliga prestationerna i avtal som ingåtts mellan en näringsidkare och en konsument, till och med när villkoren var vagt och tvetydigt formulerade, på så sätt att konsumenten helt hindrades från att göra gällande att ett avtalsvillkor som beskriver avtalets huvudföremål eller avser förhållandet mellan priset och de sålda varorna eller tjänsterna var oskäligt.
- 39 Det framgår ingenstans av domen i målet kommissionen mot Nederländerna att domstolen anser att artikel 4.2 i direktivet utgör en överordnad och tvingande bestämmelse som, som sådan, måste införlivas av medlemsstaterna. Domstolen har tvärtom begränsat sig till att fastslå att införlivandet av artikel 4.2 alltid måste vara fullständigt för att konkret säkerställa de konsumentskyddsmål som eftersträvas med direktivet, på så sätt att förbudet mot att bedöma avtalsvilkors oskälighet endast gäller sådana villkor som är klart och begripligt formulerade.

- 40 Av det ovan anförda framgår att medlemsstaterna inte kan anses vara förhindrade att inom det område som direktivet omfattar, inklusive artikel 4.2, anta eller behålla strängare bestämmelser än dem som föreskrivs i direktivet, under förutsättning att deras syfte är att säkerställa ett ökat konsumentskydd.
- 41 Vad beträffar den spanska lagstiftningen som är i fråga i målet vid den nationella domstolen kan påpekas att artikel 4.2 i direktivet, såsom framgår av de handlingar som ingetts till domstolen, inte har införlivats med intern rättsordning genom lag nr 7/1998.
- 42 Härav följer att en nationell domstol enligt spansk rättsordning – vilket även Tribunal Supremo har påpekat – under alla omständigheter har befogenhet att inom ramen för en tvist avseende ett avtal mellan en näringsidkare och en konsument bedöma huruvida ett avtalsvillkor som inte förhandlats individuellt och som bland annat avser avtalets huvudföremål är oskäligt, även i en sådan situation då villkoret i förväg har formulerats av näringsidkaren på ett klart och begripligt sätt.
- 43 Domstolen konstaterar mot bakgrund av dessa förhållanden att den spanska lagstiftningen innebär att konsumenten, i enlighet med artikel 8 i direktivet, ges ett starkare effektivt skydd än det som direktivet föreskriver genom att den spanska lagstiftningen tillåter en fullständig domstolsprövning av huruvida sådana villkor som dem som avses i artikel 4.2 i direktivet och som förekommer i avtal mellan en näringsidkare och en konsument är oskäliga.
- 44 Mot bakgrund av det ovan anförda ska den första och den andra frågan besvaras enligt följande. Artiklarna 4.2 och 8 i direktivet ska tolkas så, att de inte utgör hinder för en nationell lagstiftning såsom den i målet vid den nationella domstolen som tillåter



en domstolsprövning av huruvida sådana avtalsvillkor som avser beskrivningen av avtalets huvudföremål eller å ena sidan förhållandet mellan pris och ersättning och å andra sidan sålda tjänster eller varor är oskälige, även om dessa villkor är klart och begripligt formulerade.

### Den tredje frågan

- 45 Den hänskjutande domstolen har ställt den tredje frågan för att få klarhet i huruvida artiklarna 2 EG, 3.1 g EG och 4.1 EG utgör hinder för en tolkning av artiklarna 4.2 och 8 i direktivet, enligt vilken medlemsstaterna får anta en nationell lagstiftning som tillåter en domstolsprövning av huruvida sådana avtalsvillkor som avser beskrivningen av avtalets huvudföremål eller å ena sidan förhållandet mellan pris och ersättning och å andra sidan sålda tjänster eller varor är oskälige, även om dessa villkor är klart och begripligt formulerade.
- 46 Vad beträffar artiklarna 2 EG och 4.1 EG är det tillräckligt att påpeka att dessa bestämmelser enligt fast rättspraxis anger allmänna ändamål och principer som nödvändigtvis måste tillämpas i kombination med respektive kapitel i EG-fördraget som är avsedda att genomföra dessa ändamål och principer. Artiklarna skulle således inte i sig kunna få till effekt att skapa klara och ovillkorliga rättsliga skyldigheter för medlemsstaterna (se, för ett liknande resonemang, dom av den 24 januari 1991 i mål C-339/89, *Alsthom Atlantique*, REG 1991, s. I-107, punkt 9, svensk specialutgåva, volym 11, s. I-1, avseende artikel 2 EG, och dom av den 3 oktober 2000 i mål C-9/99, *Échirolles Distribution*, REG 2000, s. I-8207, punkt 25, avseende artikel 4.1 EG).
- 47 Inte heller artikel 3.1 g EG kan i sig anses innebära att rättsliga skyldigheter åläggs medlemsstaterna. Genom denna bestämmelse anges endast, såsom domstolen redan haft tillfälle att förtydliga, ett ändamål som emellertid måste preciseras i andra

bestämmelser i fördraget, bland annat i konkurrensreglerna (se, för ett liknande resonemang, dom av den 9 november 1983 i mål 322/81, *Nederlandsche Banden-Industrie-Michelin mot kommissionen*, REG 1983, s. 3461, punkt 29, svensk specialutgåva, volym 7, s. 351, och domen i det ovannämnda målet *Alsthom Atlantique*, punkt 10).

- 48 Domstolen konstaterar dessutom att uppgifterna i beslutet om hänskjutande inte gör det möjligt för domstolen att tydligt avgränsa vilka konkurrensregler i fördraget som ska tolkas för att den nationella domstolen ska kunna avgöra målet.
- 49 Mot bakgrund av det ovan anförda ska den tredje frågan besvaras enligt följande. Artiklarna 2 EG, 3.1 g EG och 4.1 EG utgör inte hinder för en tolkning av artiklarna 4.2 och 8 i direktivet, enligt vilken medlemsstaterna får anta en nationell lagstiftning som tillåter en domstolsprövning av huruvida sådan avtalsvillkor som avser beskrivningen av avtalets huvudföremål eller å ena sidan förhållandet mellan pris och ersättning och å andra sidan sålda tjänster eller varor är oskäligen, även om dessa villkor är klart och begripligt formulerade.

## Rättegångskostnader

- 50 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i målet vid den nationella domstolen utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den nationella domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (första avdelningen) följande:

- 1) **Artiklarna 4.2 och 8 i rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäliga villkor i konsumentavtal ska tolkas så, att de inte utgör hinder för en nationell lagstiftning såsom den i målet vid den nationella domstolen, som tillåter en domstolsprövning av huruvida sådana avtalsvillkor som avser beskrivningen av avtalets huvudföremål eller å ena sidan förhållandet mellan pris och ersättning och å andra sidan sålda tjänster eller varor är oskäliga, även om dessa villkor är klart och begripligt formulerade.**
  
- 2) **Artiklarna 2 EG, 3.1 g EG och 4.1 EG utgör inte hinder för en tolkning av artiklarna 4.2 och 8 i direktiv 93/13, enligt vilken medlemsstaterna får anta en nationell lagstiftning som tillåter en domstolsprövning av huruvida sådana avtalsvillkor som avser beskrivningen av avtalets huvudföremål eller å ena sidan förhållandet mellan pris och ersättning och å andra sidan sålda tjänster eller varor är oskäliga, även om dessa villkor är klart och begripligt formulerade.**

Underskrifter